

Павлова Т. С.

Україна, Інститут педагогіки національної академії педагогічних наук
України

НАВЧАЛЬНІ ВТРАТИ У РЕЗУЛЬТАТАХ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Навчання в умовах воєнного стану та постійних викликів зумовлюють труднощі в оволодінні учнями програмового змісту. Останні дослідження вказують на появу навчальних втрат у школярів, які особливо помітні на рівні початкової освіти.

За результатами моніторингового дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 роках зафіксовано значне погіршення навчальних досягнень з предметів інваріантної частини навчального плану у початковій школі: українська та іноземна мови, математика, літературне читання. Водночас результати з таких предметів, як мистецтво, дизайн і технології, фізкультура, інформатика, «Я досліджую світ» залишилися на рівні попередніх років. Показово, що у сільській місцевості навчальні втрати характеризують як більш виразні, у порівнянні з міськими районами, що може свідчити про географічну нерівномірність у доступі до якісної освіти [2]. Згідно прогнозів науковців Бібік Н., Вашуленко О., Листопад Н., Мартиненко В., Онопрієнко О., Павлова Т., Петрук О. навчальні втрати здобувачів освіти з української мови можуть бути і надалі відчутними, оскільки українська мова є і навчальним предметом, і засобом навчання, виховання й розвитку в процесі опанування змісту інших предметів початкової загальної освіти [3].

Поняття "навчальні втрати", хоча й не має однозначного визначення в науковій спільноті, набуває важливості через свій вплив на академічні та соціально-економічні перспективи учнів. Ученими (Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О.) встановлено два типи навчальних втрат, а саме «забування» (втрата раніше набутого знання під час навчання) та «втрачене»

навчання (очікуване навчання, яке не відбулося/ не відбувається з причин неможливості забезпечити очне навчання) [4].

Науковці Бичко Г., Терещенко В. визначають навчальні втрати як будь-яку втрату знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня; які виникають як наслідок тривалих пропусків занять (наприклад, через проблеми зі здоров'ям), неефективного викладання, значних незапланованих перерв у навчанні, пов'язаних із соціальними кризами, війнами, природними катаклізмами [1].

Поняття «втрати в навчанні» або «навчальні втрати», як зазначає дослідниця Онопрієнко О., доцільно вживати в контексті виявлення невідповідності (зниження, відхилення) наявного рівня навчальних досягнень учнів відносно запроєктованих очікуваних результатів для певного проміжку освітнього процесу або відносно результатів, які були характерними для такого періоду навчання учнів тієї ж вікової групи у попередні роки [5].

Прогалини в результатах навчання молодших школярів мають індивідуальний характер і потребують врахування особливостей їх виникнення в різних умовах перебування учнів. Для оперативної корекції навчального процесу науковці Бібік Н., Вашуленко О., Листопад Н., Мартиненко В., Онопрієнко О., Павлова Т., Петрук О. рекомендують вжити кілька важливих заходів: діагностика та встановлення навчальних втрат учнів; розроблення програми/плану надолуження прогалин відповідно до отриманих результатів; оптимальний розподіл (за можливості, об'єднання) навчального змісту, який потребує доопрацювання; особлива увага до мотивації учнів; урізноманітнення форм роботи (візуалізація, гра, емоційно-зabarвлений контент, онлайн-вправи й под.); до змісту у загальній середній освіті України використання можливостей інших навчальних предметів для мовленнєвого розвитку учнів, реалізація міжпредметних зв'язків [3].

Учені Бичко Г., Терещенко В. звертають увагу на далекосяжні наслідки

навчальних втрат, які впливають не тільки на особистісний розвиток дитини, але й на добробут цілих суспільств у майбутньому. Втрати в навчанні можуть поглиблювати існуючі соціальні та економічні нерівності, посилюючи вже наявні розриви в освіті між різними соціально-економічними групами [1].

Зважаючи на згадані дослідження, можна зробити висновок, що проблема навчальних втрат у початковій освіті є комплексною і потребує системного підходу та спільних зусиль усіх учасників освітнього процесу. В умовах воєнного стану вкрай важливим є забезпечення психологічної підтримки дітей, які пережили стрес та травматичний досвід. Подолання навчальних втрат вимагає впровадження інноваційних методик навчання, використання цифрових інструментів, адаптації змісту та темпу навчання до індивідуальних потреб учнів. Не менш важливим є науково-методичний супровід вчителів, які працюють в складних умовах, організація обміну кращими практиками подолання навчальних втрат між школами та регіонами. Це дозволить виробити системний підхід до вирішення проблеми на національному рівні та мінімізувати довгострокові негативні наслідки для розвитку особистості та суспільства.

Використані джерела:

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Український центр оцінювання якості освіти, 2023. 31 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf
2. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни / Державна служба якості освіти України, 2023. 64 с. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>
3. Діагностика навчальних втрат та рекомендації щодо їх подолання у початковій школі / Бібік Н. М. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 60-69. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736974>

4. Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О. До питання про навчальні втрати: термінологічний концепт у сучасному науково-педагогічному дискурсі. Український Педагогічний журнал, 2023. № 2. С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-6-18>

5. Онопрієнко О. В. Вимірювання втрат у навчанні молодших школярів математики засобами платформи Eduten. Проблеми сучасного підручника, 2023. Вип. 31. С. 131-140. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739081>